

Výtah z materiálu Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24.11.1986, sp. zn. Plsf 2/86, ECLI:CZ:NS:1986:PLSF.2.1986.1

Číslo: 15/1987

Právní věta: Ze zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti majetku v socialistickém vlastnictví podle třetího oddílu druhé hlavy zvláštní části trestního zálona a o odpovídajících přečinech.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 24.11.1986

Spisová značka: Plsf 2/86

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Výtah z materiálu

Hesla: Krádež, Padělání a pozměňování veřejné listiny, Pletichy proti sociálnímu zabezpečení a nemocenskému pojištění, Podílnictví, Pokus, Pomoc, Porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky, Poškození majetku v socialistickém vlastnictví, Poškození spotřebitele, Přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví, Přestupky, Příprava, Rozkrádání majetku v socialistickém řízení, Škoda, Spekulace, Trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví, Věc v opatrování socialistické organizace, Zatajení věci, Zneužívání socialistického podnikání

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 1

§ 10 odst. 1 písm. c

§ 105 odst. 1

§ 117

§ 120

§ 121

§ 125

§ 127 odst. 1

§ 127 odst. 2

§ 129

§ 13 odst. 1 40/1964 Sb. § 18

§ 130

§ 132 odst. 1 písm. a

§ 132 odst. 1 písm. b

§ 132 odst. 1 písm. c

§ 132 odst. 2 písm. b

§ 132 odst. 2 písm. c

§ 132 odst. 4

§ 134

§ 135
§ 136 odst. 1 písm. a
§ 136 odst. 1 písm. b
§ 137
§ 138
§ 139
§ 14 65/1965 Sb. § 76
§ 176
§ 180
§ 183
§ 184
§ 196 odst. 1
§ 198 odst. 2
§ 2 odst. 6
§ 202
§ 204
§ 206 odst. 2
§ 206 odst. 3
§ 228 160/1969 Sb. § 1 odst. 2
§ 23
§ 247 141/1961 Sb. § 2 odst. 5
§ 3 odst. 1 písm. a
§ 3 odst. 1 písm. b
§ 3 odst. 1 písm. c
§ 3 odst. 1 písm. d
§ 3 odst. 2
§ 3 odst. 4
§ 31 odst. 1
§ 39
§ 399 odst. 2
§ 4
§ 43
§ 43 odst. 1
§ 43 odst. 2
§ 43 odst. 3
§ 433
§ 44 odst. 2
§ 44 odst. 4
§ 453 odst. 2 109/1964 Sb. § 8 odst. 2
§ 49
§ 5
§ 51
§ 53
§ 54 odst. 3
§ 55
§ 58
§ 59 odst. 2
§ 7 odst. 1
§ 75
§ 77
§ 8 odst. 1

§ 8 odst. c

§ 88

§ 89 odst. 1 písm. e

§ 89 odst. 3

Druh:

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 15

Ze zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti majetku v socialistickém vlastnictví podle třetího oddílu druhé hlavy zvláštní části trestního zákona a o odpovídajících přečinech.

(Výtah z materiálu pléna Nejvyššího soudu ČSSR z 24. 11. 1986 č. j. [Plsf 2/86.](#))

Při budování rozvinuté socialistické společnosti má rozhodující význam socialistická ekonomika, jejíž nerušený rozvoj je určující pro řešení hlavních sociálně politických úkolů v současném i příštím období.

Ekonomické otázky a aktuální závažné úkoly souvisící s dalším hospodářským rozvojem ČSSR jsou proto v popředí pozornosti nejvyšších stranických, státních i jiných orgánů a organizací, které ve svých dokumentech a usneseních opakovaně zdůraznily potřebu neustále zdokonalovat řídicí, organizátorskou a další činnost zejména v zájmu účinnějšího překonávání všech negativních jevů, které poškozují materiální základnu naší společnosti a narušují socialistickou zásadu odměňování podle vykonané práce.

Socialistické společenské vlastnictví je nedotknutelným základem socialistického zřízení. Všechny socialistické organizace jsou povinny pečovat o to, aby majetek z tohoto vlastnictví byl plně, účelně a hospodárně využíván, stále rozmnožován a všemožně chráněn; občanům je povinnost chránit a upevňovat toto vlastnictví uložena přímo v ústavě.

Poskytovat náležitou ochranu zájemcům společnosti před nejnebezpečnějšími útoky proti socialistické ekonomice a především proti majetku v socialistickém vlastnictví prostřednictvím trestního zákona a zákona o přečinech patří dlouhodobě k předním úkolům soudů. Na základě Dopisu předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím z února 1983 k prohloubení činnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonitosti, morálky a disciplíny, jakož i usnesení vlády ČSSR č. 355 z 16. 2. 1982, jímž byl schválen soubor opatření k předcházení neoprávněnému obohacování a k zajištění účinnějšího postihu majetku i majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů, se zvažují nároky na kvalitu nejen soudního rozhodování, ale též ostatní soudní činnosti, a to proto, že právě trestná činnost proti majetku v socialistickém vlastnictví je velmi častým a vydatným zdrojem neoprávněného obohacování jednotlivců.

Rovněž již ve směrnici pléna Nejvyššího soudu ČSSR výkonu soudního dozoru po XVI. sjezdu KSČ (Plsf 1/81) byl zdůrazněn význam rozhodovací i další činnosti soudů a vysloven požadavek, aby soudy komplexněji využívaly všech trestněprávních prostředků v souladu s principem diferencovaného a individualizovaného přístupu a respektovali požadavek zvýšené ochrany především těch zájmů, které jsou v daném období pro společnost prvořadé, což se mj. týká uplatňování rozhodného postihu pachatelů trestné činnosti namířené proti socialistické ekonomice. V dokumentu, v němž Nejvyšší soud ČSSR vytyčil hlavní směry své činnosti po XVII. sjezdu KSČ s výhledem do roku 2000 a úkoly na léta 1986 až 1990 (Plsf 1/86), bylo připomenuto, že ochrana socialistické ekonomiky bude nadále

patřit k nejpřednějším úkolům soudů mj. v souvislosti s realizací opatření vyplývajících z Dopisu předsednictva ÚV KSČ z února 1983.

V souladu se zmíněnou směrnicí a předem dohodnutými plány hlavních úkolů všech nejvyšších soudů byl v roce 1985 proveden v obou národních republikách průzkum a na jeho základě byla Nejvyšším soudem ČSR i nejvyšším soudem SSR zhodnocena praxe soudů při postihu trestných činů a přečinů proti majetku v socialistickém vlastnictví. Průzkum se uskutečnil u vybraných okresních a obvodních soudů, v SSR též u všech krajských soudů a u městského soudu v Bratislavě, a týkal se trestních věcí pravomocně skončených v roce 1984. Uvedené zprávy nejvyšších soudů republik, doplněné vlastními poznatky Nejvyššího soudů ČSSR získanými zejména sledováním rozhodování nejvyšších soudů republik podle § 27 odst. 1 zák. č. 36/1964 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 19/1970 Sb.), tvořili základ tohoto celostátního hodnocení. Jeho obsah byl při konečné úpravě doplněn ještě statistickými údaji za rok 1985 a zapracováním některých dalších poznatků ze soudní praxe včetně řešení nových právních otázek.

Účelem průzkumu a zhodnocení bylo získat poznatky o dosažené úrovni ochrany majetku v socialistickém vlastnictví prostředky trestního práva včetně toho, jak se v praxi soudů uplatňují závěry obsažené v předchozích dozorových materiálech nejvyšších soudů, zejména v plenárním materiálu Nejvyššího soudu ČSSR (Plsf 1/79), a podle potřeby sjednotit a usměrnit praxi soudů na tomto úseku v celé federaci.

I.

Rozhodování o vině

A. Zjišťování skutečného stavu věci

Základním předpokladem zákonného a spravedlivého rozhodnutí je úplné a správné zjištění skutečného stavu věci (§ 2 odst. 5, 6 tr. ř.).

Úroveň rozhodování soudů v tomto směru je značně závislá na úrovni práce orgánů činných v předsoudním stadiu řízení a na formě řízení v tomto stadiu. Ve skutkově a právně jednoduchých, které v této agendě u okresních (obvodních) soudů převládají, zejména pak v těch, v nichž se konalo přípravné řízení formou vyšetřování, je skutkový stav zpravidla úplně a správně zjištěn. Více nedostatků se vyskytuje ve věcech skutkově a právně složitějších, zejména přichází-li v úvahu posouzení skutku podle několika ustanovení trestního zákona. V těchto případech nejsou vždy objasněny všechny okolnosti, které jsou významné pro rozhodnutí, zda se má aplikovat např. ustanovení § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák. nebo ustanovení § 127 tr. zák., ustanovení § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák. nebo ustanovení § 136 odst. 1 písm. b) tr. zák. apod. Na druhé straně dokazování někdy zůstává neúplné v nejméně závažných případech, tj. v řízení o přečinech, zejména rozhoduje-li se trestním příkazem.

Podle poznatků nejvyšších soudů republik se zjišťováním skutečného stavu věci u soudů zlepšilo. Některé dříve vytýkané nedostatky byly v podstatě odstraněny, jiné se vyskytují méně často. Dokazování se do jisté míry zkvalitnilo i zhospodárnilo. Při zjišťování výše škody a jiných skutečností důležitých pro rozhodnutí se častěji využívají revizní zprávy, účetní doklady a jiné písemnosti připojené k revizním zprávám. Zvýšená náročnost soudů a ostatních orgánů činných v trestním řízení na činnost kontrolních orgánů se projevila v určitém zkvalitnění revizních zpráv jejich příloh a ve zvýšení jejich průkaznosti. Častěji se též využívá jako důkazů odborných vyjádření podle § 105 odst. 1 věta druhá tr. ř. Jen ojediněle je třeba vyžadovat znalecké posudky, zejména při zjišťování výše škody způsobené rozkradením nebo poškozením věcí již používaných a opotřebovaných. Při zjišťování výše škody způsobené pokračováním v trestné činnosti nebo opakováním stejných útoků se již

upustilo od mechanických výpočtů škody záležejících v tom, že zjištěná škoda způsobená jedním útokem se vynásobila předpokládaným počtem útoků podle doznané doby trestné činnosti, aniž by se braly v úvahu všechny jiné dostupné důkazy a okolnosti případu.

Nejvyšší soud SSR uvádí, že také při zjišťování výše škody způsobené vloupáním do prodejen maloobchodu, skladů apod. se mechanicky nevychází jen z výsledků následně provedených inventarizací a z vyčíslení rozdílu mezi účetním a skutečným stavem, ale provádějí se i jiné důkazy k objasnění okolností, zda rozdíl nevznikl též jiným způsobem, zda pachatel vůbec mohl odnést nebo odvézt zboží v množství podle vyčísleného rozdílu apod. (srov. v tomto směru č. 56/1981 sb. rozh. tr.). Nejvyšší soud ČSR však zjistil, že v některých případech soudy zase naopak vycházely mechanicky jen z doznání obviněného a vůbec nepřihlíželi k výsledkům provedené inventarizace.

Dosud existující nedostatky soudů na tomto úseku rozhodování nadále nejčastěji záležejí v neúplném objasnění okolností umožňujících stanovení povahy a výše škody způsobené trestným činem, popř. přečinem (§ 89 odst. 1 písm. e) tr. ř.) a v nedostatečném prověření obhajoby obviněného. Zejména význam zjištění výše škody pro rozhodnutí soudu se stále často podceňuje.

Typickým nedostatkem v tomto směru je neúplnost dokazování, když soud opírá své zjištění jen o některý z dostupných důkazů, který však není spolehlivým podkladem pro toto zjištění a jeho pravdivost není podepřena jinými důkazy. Např. soud opírá své zjištění o výši škody jen o vyjádření poškozené organizace, popř. o odborné vyjádření příslušného orgánu, přestože neposkytují spolehlivý podklad pro rozhodnutí, neboť neberou v úvahu opotřebením věcí, nespecifikují cenu jednotlivých věcí, neuvádějí, zda jde o ceny maloobchodní nebo jiné apod. Nadále se vyskytují i případy, že soud nevychází ze skutečné hodnoty věci, ale z tzv. zůstatkové účetní hodnoty.

Dalším typickým nedostatkem je, že pro výpočet škody se nepoužívají maloobchodní ceny zboží, ale různé jiné ceny. Např. při odcizení knih z tiskárny byla škoda nesprávně vypočítána podle výrobních, a nikoli podle maloobchodních cen, při odcizení nezpracovaného zboží z podniku veřejného stravování byla nesprávně škoda vyčíslena podle maloobchodních cen s připočítáním obchodní příirážky (srov. k tomu č. 27/1985 sb. rozh. tr.) apod. Jde-li o cenu věci použité, nelze bez dalšího vycházet z prodejní ceny v bazaru oborového podniku Klenoty, ale je třeba vycházet ze skutečné hodnoty věci, tj. z maloobchodní ceny snížené podle stupně opotřebením věci (srov. č. 45/1981 sb. rozh. tr.). Hodnotu odpadových surovin rozkradených z majetku v socialistickém vlastnictví je třeba určit podle výkupních cen platných pro socialistické organizace, nikoli podle výkupních cen, které se vyplácejí občanům.

Nadále se vyskytují nedostatky při určení ceny věcí, u nichž není stanovena maloobchodní cena. Záležejí v tom, že se vychází z velkoobchodní ceny, k níž se připočítá daň z obratu a dodatečná daň. Oba nejvyšší soudy republik znovu připomínají, že tento postup je nesprávný a že v takových případech se cena věci určuje podle maloobchodní ceny srovnatelného výrobku, zpravidla na základě znaleckého posudku. Jde-li pak o výrobek nesrovnatelný se žádným jiným výrobkem na vnitřním trhu, je nutno vycházet z obvyklé ceny odpovídající povaze věci (srov. § 399 odst. 2 obč. zák.); tuto cenu může vyjadřovat i velkoobchodní cena, pokud jde o věc, která není předmětem tržního hospodářství.

B. Právní posouzení

Aktuální problémy výkladu a aplikace ustanovení o trestných činech a přečinech proti majetku v socialistickém vlastnictví byly shrnuty ve zhodnocení pléna Nejvyššího soudu ČSSR č. j. [Plsř 1/79](#) (uverejněném pod č. 42/1979 sb. rozh. tr.). Pokud se od této doby objevili nové problémy byly řešeny v dozorových materiálech nejvyšších soudů republik a publikované judikatuře. Soudy a ostatní orgány činné v trestním řízení mají proto k dispozici dostatek pomůcek, aby mohly rozhodovat v souladu se zákonem. Jestliže tedy byla znovu zjištěna pochybení při právním posouzení věci, i když

méně častá než v minulosti, vyplývala převážně z neznalosti judikatury a jiných dozorových materiálů, jen ojediněle z toho, že šlo o nové problémy nebo otázky složité, jejichž všechny aspekty nebyly dosud objasněny.

Za majetek v socialistickém vlastnictví se v soudní praxi nesprávně považovali i prostředky sdružené jednotlivými členy brigády socialistické práce. Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí, které bylo publikováno pod č. 12/1986 sb. rozh. tr., vyslovil právní názor, že brigáda socialistické práce je neformálním pracovním kolektivem, který nemá právní subjektivitu jako socialistická organizace ve smyslu § 18 obč. zák. a § 14 hosp. zák. Proto finanční prostředky sdružené jejími členy k rozvíjení mimopracovní činnosti brigády neztrácejí charakter osobního vlastnictví a nemohou být předmětem útoku trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák.

V soudní praxi se vyskytla i otázka vlastnictví náhrobních kamenů a zubního zlata nalezeného při kopání hrobu na hřbitovech popř. v žárovišti krematoria. Nejvyšší soud SSR v rozhodnutí uveřejněném pod č. 18/1986 sb. rozh. tr. řešil otázku, kdy lze se zřetelem na předpisy o pohřebnictví (vyhl. č. 47/1966 Sb., v SSR vyhl. č. 46/1985 Sb.) považovat náhrobní kameny za věc opuštěnou ve smyslu § 453 odst. 2 obč. zák., která připadá do vlastnictví státu. V rozhodnutí č. 18/1983 sb. rozh. tr. byl vysloven právní názor, že zubní zlato oddělené od lidského těla jeho rozpadem a nalezené při kopání hrobů na hřbitově, je třeba považovat za věc opuštěnou nebo skrytou, která připadá podle § 453 odst. 2 obč. zák. do vlastnictví státu. Stejně byl v soudní praxi řešen případ zlata nalezeného v žárovišti krematoria.

Podle výsledků průzkumu se v praxi již nestává, aby se za škodu na majetku v socialistickém vlastnictví považovaly majetkové sankce ukládané pachateli, které jsou právním následkem jeho protiprávního jednání, např. paušální náhrada za neoprávněný odběr elektrické energie nebo plynu, pokud převyšuje skutečnou hodnotu odebraného elektrického proudu nebo plynu a plní funkci majetkové sankce, dále pokuta za tzv. černou jízdu hromadným dopravním prostředkem apod. Nezaplacené jízdné však škodou je a využití dopravní služby bez zaplacení jízdného (podvodné zkrácení jízdného) se správně kvalifikuje jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák., popř. jako přečin podle § 3 odst. 1 písm. c) zákon o přeč., jestliže vzhledem k výši škody a ostatním okolnostem charakterizujícím čin a jeho pachatele čin naplňuje i z materiálního hlediska jejich znaky (srov. č. 46/1981 sb. rozh. tr.).

Názorové rozdíly a nejednotná praxe se u orgánů činných v trestním řízení vyskytují při posuzování případů škod způsobených socialistickým organizacím, které neznamenají zmenšení majetku v socialistickém vlastnictví jako celku. Zejména orgány prokuratury zastávají názor, že majetkem v socialistickém vlastnictví ve smyslu trestního zákona se rozumí veškerý majetek, jenž je v socialistickém společenském vlastnictví, takže za škodu způsobenou na tomto majetku je třeba považovat majetkovou újmu vzniklou zničením, poškozením, nesprávným nebo neoprávněným užíváním věci z tohoto majetku, jakož i jejím neoprávněným převedením do soukromého nebo osobního užívání či vlastnictví. Škoda na majetku v socialistickém vlastnictví však nevzniká při různých přesunech majetku mezi socialistickými organizacemi, i kdyby byla převádějíci organizací způsobena škoda, pokud majetek neopustí sféru socialistického společenského vlastnictví. S tímto názorem je nutno souhlasit.

Socialistické společenské vlastnictví má tři formy, a to státní vlastnictví, družstevní vlastnictví a vlastnictví společenských a jiných socialistických organizací (čl. 8 odst. 1 Ústavy ČSSR, § 8 odst. 2 hosp. zákoníků). Zatímco jednotlivé části národního majetku jsou ve správě státních organizací, družstevní majetek a majetek společenských a jiných socialistických organizací je ve vlastnictví těchto organizací. V tom je rozdíl, který však nic nemění na tom, že i tehdy, když některá část národního nebo družstevního majetku či majetku společenských nebo jiných socialistických organizací přejde z jedné socialistické organizace na druhou a změní se tím její správce, popř.

vlastník, zůstává stále majetkem v socialistickém vlastnictví.

Neoprávněné přesuny hmotných či finančních prostředků mezi socialistickými organizacemi představují zmenšení hodnot pouze z hlediska majetku, který je ve správě nebo vlastnictví organizace, která je o tyto prostředky ochuzena, a tedy škodu této organizace. Nejde však o škodu ve smyslu znaku trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 tr. zák., popř. dalších trestných činů, pokud tímto znakem je škoda na majetku, který je v socialistickém vlastnictví. Ani vysoký stupeň samostatnosti socialistických organizací při hospodaření s majetkem, který mají ve správě nebo ve vlastnictví, ani jejich samostatná majetková odpovědnost nemohou takový výklad odůvodnit. Pokud by zákonodárci k naplnění uvedeného znaku trestných činů stačil pouhý vznik škody organizaci, zvolil by pro charakterizování následku jiný výraz, např. zcela obecný znak způsobení škody, jak to učinil u přečinu proti pracovní kázi podle § 8 písm. c) zák. o přečinech. Právněpolitický důvod pro naznačené omezení dosahu trestního zákona je nutno spatřovat v obecně nižším stupni nebezpečnosti takových následků z celospolečenského hlediska. Pracovníci, kteří je svým zaviněným jednáním způsobili, mohou být trestně odpovědni za trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák., jsou-li naplněny i všechny ostatní znaky tohoto trestního činu, nebo za přečin proti pracovní kázi podle § 8 písm. c) zák. o přečinech, popřípadě mohou být postiženi v rámci odpovědnosti za škodu podle zákoníku práce nebo může být proti nim vyvozena kárná odpovědnost.

Na tomto výkladu pojmu škody na majetku v socialistickém vlastnictví podle trestního zákona nemůže nic změnit ani skutečnost, že jiné právní obory, zejména hospodářské, pracovní a občanské právo vycházejí při úpravě odpovědnosti za škodu z principu škody posuzované z hlediska majetku, který je ve správě nebo vlastnictví socialistické organizace. U těchto právních odvětví je takový princip odůvodněn odlišným charakterem upravovaných vztahů. Ostatně právní normy těchto odvětví nepoužívají pojem škoda na majetku, který je v socialistickém vlastnictví, ale mluví buď o škodě organizace, nebo jen obecně o škodě.

To, co bylo uvedeno platí ohledně všech forem socialistického společenského vlastnictví, a to proto, že trestní zákon v ustanovení § 132 a některých dalších mezi těmito formami nerozlišuje, ale veškerý tento majetek chrání jakožto majetek, který je v socialistickém vlastnictví. Tím se mění názor vyslovený v rozhodnutích č. 2/1976 a č. 1/1983 (str. 23 - 24 a str. 30) sb. rozh. tr. ohledně pojmu „škoda na majetku, který je v socialistickém vlastnictví“. Tento závěr se vztahuje i na případy, kdy škoda na majetku v socialistickém vlastnictví byla způsobena z nedbalosti.

Nesprávně byl posouzen podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. neoprávněný přesun majetku dokonce v rámci téže socialistické organizace, jenž záležel v tom, že pracovník ČSAD vzal z jednoho vozidla věci v hodnotě 2884,- Kčs a namontoval je do jiného vozidla téže organizace, s nímž sám jako řidič jezdil. Takové posouzení bylo odůvodněno tím, že věci unikly z evidence majetku organizace. Tento právní názor není správný, neboť nevznikla škoda ani na majetku v socialistickém vlastnictví, ani organizaci. Svévolné jednání jejího pracovníka lze kvalifikovat jen jako porušení pracovní kázně.

Otázka, kdy vzniká škoda na majetku v socialistickém vlastnictví, kdy tedy jde již o dokonané rozkrádání a kdy jen o jeho přípravu nebo pokus, byla v praxi řešena též v souvislosti s rozkrádáním odběrních poukázek na pohonné látky. Dodavatelské organizaci nebo její složce, která odběrní poukázky na pohonné látky vydává, samotným jejich odcizením vzniká přímo škoda jen ve výši nákladů na jejich pořízení. Škoda ve výši hodnoty pohonné látky, na kterou poukázky znějí by této organizaci vznikla až v okamžiku vydání pohonné látky čerpací stanicí na odcizené odběrní poukázky. Samotné odcizení odběrních poukázek takové organizaci v úmyslu použít je k odběru pohonné látky je proto jen přípravou k trestnému činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 7 odst. 1, § 132 tr. zák. Stejně je tomu u odběratelské organizace, která zaplatila příslušnou cenu pohonné látky dodavatelské organizaci, neboť pouhým odcizením odběrních

poukázek vznikla škoda organizaci, nikoliv však na majetku v socialistickém vlastnictví; tato škoda by vznikla až čerpáním pohonných látek. Protože ale této odběratelské organizaci odcizením odběrních poukázek na pohonné látky, jež musela zaplatit, vznikla škoda, má v trestním řízení postavení poškozeného a může uplatnit nárok na náhradu škody, a to ve výši ceny těchto pohonných látek. Tím se mění právní názor týkající se kvalifikace rozkrádání odběrních poukázek na pohonné látky vyslovený v rozhodnutí č. 12/1981 sb. rozh. tr.

Soudy již v podstatě správně rozlišují mezi jednotlivými formami rozkrádání (krádež, zpronevěra, podvod) popsány v ustanoveních § 132 odst. 1 písm. a) až c) tr. zák., popř. § 3 odst. 1 písm. a) až c) zák. o přeč. Oba nejvyšší soudy republik uvádějí, že někdy dochází k pochybením jen v případech, kdy věc byla pachateli svěřena a jejím přivlastněním se proto dopustil zpronevěry podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák., popř. podle § 3 odst. 1 písm. b) zák. o přeč. Skutečnost, že věc byla pachateli svěřena, soudy někdy přehlédly a skutek posoudily nesprávně jako rozkrádání formou krádeže nebo podvodu.

Také při rozlišování mezi pokračováním a opakováním trestné činnosti se nedostatky podle výsledku průzkumu již téměř nevyskytují. Jen v SSR byly zjištěny případy, kdy při pokračování v trestné činnosti byly některé útoky posouzeny jako samostatné trestné činy, popř. přečiny jen proto, že zůstaly ve stadiu pokusu.

Jinak se vývojová stadia trestné činnosti posuzují správně a to i v případech, kdy skutek byl dokonán v základní skutkové podstatě a zůstal nedokonán, avšak jen pokud jde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Např. pachatel naplnil znaky základní skutkové podstaty podle § 132 odst. 1 tr. zák., jeho úmysl však směřoval ke způsobení značné škody ve smyslu § 132 odst. 2 písm. c) tr. zák., tento úmysl se mu ale již nepodařilo realizovat. Takové případy byly správně posouzeny jako pokus trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 8 odst. 1, § 132 odst. 1, 2 písm. c) tr. zák. Nelze je ovšem posuzovat jako přípravu k uvedenému trestnému činu, i kdyby jednání pachatele směřující ke způsobení značné škody zůstalo jen ve stadiu přípravy. Tzv. kvalifikovaná skutková podstata, která je souhrnem znaků základní skutkové podstaty a znaků podmiňujících použití vyšší trestní sazby, byla totiž již v některých svých znacích realizována, tj. ve znacích naplňujících základní skutkovou podstatu; pachatelovo jednání posuzované jako celek tím již překročilo stadium přípravy a dostalo se do stadia pokusu, neboť pachatel již začal uskutečňovat jednání popsané ve skutkové podstatě trestného činu.

Některá pochybení, třebaže v menším rozsahu, byla zjištěna při posuzování spolupachatelství, účastenství (zejména pomocí a podílnictví. Tak jednání, jímž pachatel umožnil spáchání trestného činu pouze z nedbalosti, bylo nesprávně kvalifikováno jako pomoc. Jen jako podílnictví ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví podle § 134 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) tr. zák. bylo posouzeno jednání záležící v tom, že pachatel po předchozí dohodě ve třech případech převzal různé zboží pocházející z vloupání do objektů socialistických organizací. Jde o pomoc ve formě slibu příspěvku po spáchání trestného činu. Jako pomoc bylo posouzeno jednání spolupachatelů jen proto, že odcizili barevnou obrazovku nikoli pro sebe, ale pro dalšího spolupachatele.

Podle výsledku průzkumu se při posuzování okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby vyskytují určité nedostatky jen ohledně znaku „výdělečně“ (§ 89 odst. 3, § 132 odst. 2 písm. b) tr. zák.). Soudy zejména někdy opomíjejí zabývat se tímto znakem, ačkoliv to vzhledem k zjištěným okolnostem bylo třeba. Ojedinele byl tento znak i nesprávně vyložen. Např. soud vyslovil názor, že obviněná, která postupně odcizila ke škodě socialistické organizace částku 64 591,- Kčs, nespáchala trestný čin výdělečně, poněvadž odcizené peníze používala k úhradě svých dluhů.

Vcelku ojedinělá jsou pochybení při výkladu materiální podmínky okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby podle § 88 tr. zák. Stalo se tak v případech pokusů vylákání výhry prvního pořadí ve

Sportce nebo v Matesu. Soud buď bez jakéhokoliv odůvodnění nepřihlédl ke skutečnosti, že pokus směřoval ke způsobení škody velkého rozsahu, anebo ji kvalifikoval podle § 132 odst. 4 tr. zák., aniž se zabýval též materiální podmínkou použití této kvalifikace ve smyslu § 88 tr. zák.

Vzhledem ke společenským a hospodářským změnám (růst životní úrovně lidu projevující se kromě jiného v růstu nominálních a reálných mezd, změny cenových hladin aj.) se změnila i soudní praxe při rozlišování mezi přečinem podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. a přestupkem podle § 19 zák. č. 60/1961 Sb., popř. porušením pracovní kázně podle § 73 písm. d) zák. práce, pokud jde o kritérium výše škody jako jednoho z hledisek materiální podmínky přečinu (§ 1 odst. 2 zák. o přeč.). Stanoviskem trestního kolégia Nejvyššího soudu ČSSR č. [Tpjf 127/84](#) ze dne 11. 7. 1985 (uverejněným pod č. 1/1986 sb. rozh. tr.) byla praxe soudu a ostatních orgánů činných v trestním řízení usměrněna tak, že čin, který sice vykazuje znaky přečinu proti majetku v socialistickém a v osobním vlastnictví podle § 3 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb., o přečinech, jímž však byla způsobena škoda nepřevyšující 200,- Kčs a jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný (§ 1 odst. 2 zák. o přeč.) i se zřetelem na všechny ostatní okolnosti charakterizující čin a jeho pachatele (§ 3 odst. 4 tr. zák., § 13 odst. 1 zák. o přeč.), není přečinem. Za stejných podmínek je stupeň nebezpečnosti činu malý (§ 75 tr. zák., § 13 odst. 1 zák. o přeč.), a tedy čin není činem, jestliže jej spáchal mladistvý a způsobil škodu nepřevyšující 400,- Kčs.

Okolnosti, které mohou i při nižší škodě zvyšovat stupeň nebezpečnosti činu pro společnost na úroveň vyšší než nepatrnou (popř. u mladistvého vyšší než malou), byly podrobně vyloženy ve stanovisku uverejněném pod č. 18/1973 sb. rozh. tr. a ve Zhodnocení pléna Nejvyššího soudu ČSSR č. j. [Plsf 1/79](#) uverejněném pod č. 42/1979 sb. rozh. tr. Takovou okolností však nemůže být jen samotná skutečnost, že pachatel odcizil věc, která nemá hodnotu ani 200,- Kčs (resp. u mladistvého 400,- Kčs), v samoobsluze (srov. č. 37/1979 sb. rozh. tr.).

Nedostatky při rozlišování mezi trestným činem podle § 132 odst. 1 tr. zák. a přečinem podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. vcelku nejsou časté, stále se však vyskytují. Zpravidla jde o nesprávné zhodnocení stupně společenské nebezpečnosti u činů, jimiž byla způsobena škoda nepřevyšující 1500,- Kčs. Bud se takové činy posuzují jako přečiny, přestože jsou zde jiné okolnosti, pro něž stupeň nebezpečnosti činu pro společnost odpovídá stupni vyžadovanému pro trestný čin, nebo naopak se posuzují jako trestné činy, ač zjištěné okolnosti nejsou natolik závažné, aby zvyšovaly stupeň nebezpečnosti činu pro společnost na úroveň požadovanou pro trestný čin.

Už typické jsou nedostatky soudů v obou národních republikách při posuzování rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví spáchaného formou, kdy celková škoda způsobená jednak vlastním rozkrádáním, jednak poškozením věcí při vloupání převyšuje 1500,- Kčs. Takové případy se často nekvalifikují v souladu se zákonem a ustálenou judikaturou (srov. zejména č. 27/1971 a 42/1979 sb. rozh. tr.), jestliže se používá souběh trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. a přečinu proti majetku v socialistickém a v osobním vlastnictví podle § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přeč. Nejvyšší soud SSR správně uvádí, že takový jednočinný souběh není možný a poškození objektu nebo zařízení socialistické organizace při vloupání by mělo být posouzeno jako trestný čin poškození majetku v socialistickém vlastnictví podle § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák., pokud vzhledem k zanedbatelné výši škody takto způsobené není tento trestný čin tzv. fakticky konzumován trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Méně často se ještě vyskytují nedostatky při rozlišování mezi trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. a ostatními hospodářskými trestnými činy, zejména trestnými činy proti hospodářské soustavě a proti hospodářské kázni.

Některé soudy mají stále problémy při posuzování jednání záležejícího v poškozování spotřebitelů. Jestliže pachatel jako odpovědný hospodářský pracovník socialistické organizace poškozuje spotřebitele bez ohledu na to, zda jím je jednotlivec nebo socialistická organizace, avšak přebytek takto získaný ponechá v dispozici socialistické organizace, dopouští se trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák.; v takovém případě nejde ani o trestný čin poškozování spotřebitele podle § 121 tr. zák. (je-li spotřebitelem jednotlivec), ani o trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák. (je-li spotřebitelem socialistická organizace – srov. č. 16/1983 sb. rozh. tr.). Krácení norem surovin ve výrobní organizaci a přivlastnění si přebytků takto vzniklých není trestným činem poškozování spotřebitele podle § 121 tr. zák., ale trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák. (srov. č. 23/1981 sb. rozh. tr.).

Jestliže pachatel zneužije svého postavení odpovědného hospodářského pracovníka a nechá si vyplatit za práce vykonané ve prospěch socialistické organizace neoprávněnou nebo nepřiměřenou odměnu, jde o rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. a nikoliv o porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 2 tr. zák. (č. 26/1979 sb. rozh. tr.).

V praxi nebyly vždy správně řešeny ani případy machinací, jichž se v souvislosti s úpravou maloobchodních cen zboží dopouštěli pracovníci prodejen. Machinace záležely v tom, že tito pracovníci před přeceněním nakoupili, zatajili nebo si přivlastnili zboží, aby je pak po přecenění prodali v prodejnách na svůj účet. V rozhodnutích č. 37/1983 a 3/1984 sb. rozh. tr. byla řešena otázka, kdy se skutek posoudí jako trestný čin zneužívání socialistického podnikání podle § 120 odst. 1 tr. zák., kdy jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák. (do celé výše hodnoty zboží nebo jen do výše cenového rozdílu) a kdy jde popřípadě o souběh těchto trestných činů. Takový skutek však nemůže být nikdy posouzen jako trestný čin spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák., ledaže by pachatel jednal v úmyslu rozprodat zboží se ziskem mimo prodejnu, kde pracuje.

Při výkladu a aplikaci ustanovení o ostatních trestných činech a přečinech proti majetku v socialistickém vlastnictví se relativně častěji vyskytuje pochybení jen u podílnictví ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví a u poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Případy zbývajících trestných činů, popř. přečinů přicházejí v praxi v úvahu jen ojediněle.

U podílnictví ke škodě na majetku v socialistickém vlastnictví se většina nedostatků týká rozlišování mezi trestným činem podle § 134 tr. zák. a přečinem podle § 11 zák. o přeč. z hlediska objektivní, ale zejména subjektivní stránky. Tak převedení věci v ceně 2000,- Kčs odcizené jiným pachatelem z majetku v socialistickém vlastnictví bylo nesprávně posouzeno jen jako přečin podílnictví podle § 11 zák. o přeč. Častěji se stává, že se nezjišťuje subjektivní stránka ve vztahu k okolnosti, zda věc byla získána z majetku v socialistickém vlastnictví trestným činem nebo jen přečinem. Např. převzetí uhlí v ceně 540,- Kčs odcizeného z majetku v socialistickém vlastnictví bylo kvalifikováno jako trestný čin podle § 134 odst. 1 písm. a) tr. zák., ačkoliv podílníkovi nebylo známo, že odcizení uhlí v ceně 540,- Kčs je součástí rozsáhlejší pokračující trestné činnosti rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví mající znaky trestného činu, nikoli jen přečinu.

Ojediněle byly zjištěny i případy, že provedenými důkazy nebylo vůbec prokázáno zavinění obviněného ve vztahu k okolnosti, že věc kterou převzal, byla získána trestným činem, popř. přečinem.

Aplikace ustanovení § 135 tr. zák. o zatajení věci z majetku v socialistickém vlastnictví sice přichází v praxi jen vyjíměčně, přesto se však při tom vyskytují pochybení. Tak přivlastnění si nalezeného zubního zlata při kopání hrobů hrobníkem nelze kvalifikovat jako zatajení věci z majetku v

socialistickém vlastnictví podle § 135 tr. zák., ale jako rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. (srov. č. 18/1983 sb. rozh. tr.).

V rozhodnutí č. 17/1980 sb. rozh. tr. se řešila otázka posouzení jednání záležejícího v přijetí peněžité částky z majetku v socialistickém vlastnictví, která byla příjemci zaslána omylem. Jestliže pachatel již při doručování peněz ví, že peníze mu nepatří, a přesto si je přivlastní, jeho jednání zakládá znaky trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák. O zatajení věci z majetku v socialistickém vlastnictví jde však tehdy, jestliže se pachatel v době přijetí peněz omylem mu zaslanych domnívá, že mu patří, teprve dodatečně si uvědomí, že peníze mu nepatří, a přesto si je ponechá.

U poškozování majetku v socialistickém vlastnictví formami uvedenými v ustanoveních § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák. a § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přeč. se nadále relativně často vyskytují nedostatky v případech, kdy přichází v úvahu posouzení skutku podle několika ustanovení trestního zákona, popř. zákona o přečinech. Oba nejvyšší soudy republik uvádějí, že v případech rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví formou vloupání se způsobení škody na objektech a zařízení socialistických organizací neposuzuje též podle § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák. v důsledku nesprávné aplikace zásady tzv. faktické konzumpce, ačkoli škoda takto způsobená není zanedbatelná ani absolutně ani ve srovnání se škodou způsobenou rozkrádáním (srov. zejména č. 34/1977 a 42/1979 sb. rozh. tr.).

Také svévolné ničení a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví na veřejnosti (v parcích, v pohostinských a restauračních místnostech apod.) se neposuzuje též jako trestný čin výtržnictví podle § 202 tr. zák., ač skutek vykazuje jeho znaky.

Ve stanovisku trestního kolégia Nejvyššího soudu ČSR uveřejněném pod č. 31/1982 sb. rozh. tr. byl řešen vztah mezi ustanoveními § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák. a § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přeč. na jedné straně a ustanoveními § 129 tr. zák. a § 8 písm. c) zák. o přeč. na straně druhé. Nebylo zjištěno, že by se v tomto směru vyskytovaly problémy.

Ani případy tzv. zakrývání mank nejsou vždy správně posuzovány, zejména v praxi soudů SSR. Soudy vždy správně nezhodnotí skutečnost, zda pachatel schodek, za který odpovídá, uhradil pouze účetní machinací (v takovém případě jde o trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 136 odst. 1 písm. b) tr. zák., zpravidla ve stádiu pokusu podle § 8 odst. 1 tr. zák.), nebo zda skutečně schodek vyrovnal z prostředků získaných novým rozkrádáním ke škodě téže nebo jiné organizace (v takovém případě byl schodek skutečně uhrazen a nemůže proto jít o trestný čin podle § 136 odst. 1 písm. b) tr. zák., ale skutek pachatele je třeba posoudit jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. - srov. k tomu zejména č. 50/1975, 42/1979 a 6/1985 sb. rozh. tr.).

Při aplikaci ustanovení § 137 tr. zák., resp. § 3 odst. 2 zák. o přeč. bylo také zjištěno více nedostatků. Především nebyla vždy přesně zjištěna výše škody, aby mohl soud spolehlivě rozhodnout, zda jde o trestný čin nebo jen o přečin. U soudů SSR byl čin ve více případech posouzen podle § 137 tr. zák., přestože pachatel způsobil škodu porušením důležité povinnosti svého zaměstnání a jeho skutek měl být proto posouzen podle § 130 tr. zák.

Poškození obecně prospěšného zařízení někdy nebylo posouzeno vedle § 137 tr. zák. též jako trestný čin poškozování a ohrožování obecně prospěšného zařízení podle § 184 tr. zák.

Činy vykazující znaky obecného ohrožení byly ve více případech kvalifikovány jen podle § 137 tr. zák., a nikoli jako obecné ohrožení podle § 180 tr. zák. Tak bylo např. posouzeno jednání obviněného, jimž způsobil při spalování listí lesní požár s následkem škody několika desítek tisíc korun a bezprostřední hrozbou škody velkého rozsahu. Stalo se také, že soud přehlédl, že souběh trestného

činu obecného ohrožení podle § 180 tr. zák. s přečinem podle § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přeč. je vyloučen.

V praxi soudů SSR bylo nesprávně posuzováno padělání lékařského potvrzení o pracovní neschopnosti a vylákání dávek nemocenského pojištění jako trestný čin pletich proti sociálnímu zabezpečení a nemocenskému pojištění podle § 138 tr. zák., ač takové jednání mělo být správně kvalifikováno jako trestný čin padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 176 tr. zák. v souběhu s trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák., popř. přečinem podle § 3 odst. 1 písm. c) zák. o přeč.

Nejvíce nedostatků bylo zjištěno při výkladu a aplikaci ustanovení § 139 tr. zák., zejména proto, že soudy náležitě neznají podmínky odpovědnosti socialistických organizací za věci odložené nebo vnesené podle § 433 odst. 1, 2 obč. zák., resp. § 204 zák. práce, a dále proto, že nezkoumají zavinění pachatele ve vztahu k okolnosti, zda jde o věc v opatrování socialistické organizace nebo státního orgánu. Po subjektivní stránce ovšem stačí, že pachateli byly známy skutkové okolnosti zakládající právní poměr, který se považuje za opatrování ve smyslu § 139 tr. zák., nemusí být známy právní důsledky těchto okolností.

Některé z těchto otázek byly řešeny v nově publikované judikatuře. Např. v rozhodnutí č. 6/1979 sb. rozh. tr. byla řešena otázka odpovědnosti socialistické organizace podle § 204 zák. práce za věci odložené v uzamčené skříňce v šatně na pracovišti, v rozhodnutích č. 18/1980 a č. 49/1986 sb. rozh. tr. odpovědnost organizace za věci vnesené a odložené v podnikových ubytovacích zařízeních, v rozhodnutí č. 47/1981 sb. rozh. tr. odpovědnost organizace za odložené hudební nástroje hudebníků, s nimiž organizace sjednala dohodu o pracovní činnosti, v rozhodnutí č. 19/1983 sb. rozh. tr. odpovědnost organizace za věci odložené řidičem ve služebním motorovém vozidle mimo pracovní dobu a v rozhodnutí č. 9/1986 sb. rozh. tr. odpovědnost ČSD za věci převzaté do úschovy, které podle služebního předpisu ČSD nesmějí být do úschovy přijímány.

Ke změně právního názoru došlo při posuzování případů, kdy byla odcizena věc z automatické úschovny skříňky ČSD, jak to bylo vyjádřeno v rozhodnutí uveřejněném pod č. 48/1984 sb. rozh. tr., v němž bylo vysloveno, že věc uložena občanem v takové skříňce není věcí v opatrování socialistické organizace ve smyslu § 139 tr. zák. Proto odcizení věci, která je uložena v automatické úschovny skříňce ČSD a která je v osobním vlastnictví, je nutno posuzovat jako trestný čin krádeže podle § 247 tr. zák., a nikoli jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Pokud jde o odůvodňování výroku o vině, jeho úroveň se v podstatě nezměnila a je stále neuspokojivá. Odůvodnění rozsudku zpravidla jen reprodukuje obsah provedených důkazů, aniž by se jednotlivé důkazy zhodnotili. Právní úvahy většinou vůbec scházejí a soudy se omezují na konstatování, že skutek naplňuje znaky příslušného trestného činu. Neuvádějí, kterými skutečnostmi jsou jednotlivé znaky naplněny.

Nejvyšší soud ČSR upozorňuje i na chyby ve výrocích rozsudků ohledně pokračujících trestných činů dílem dokonaných, dílem nedokonaných. Pojmenování činu a citace právních vět jsou v takových případech neúplné.

II.

Ukládání trestů a ochranných opatření

Z trestných činů a přečinů, které byly předmětem průzkumu a které jsou celostátně statisticky sledované, jsou nejpočetnější trestné činy rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém

vlastnictví podle § 132 a § 136 tr. zák. a přečin proti majetku v socialistickém a v osobním vlastnictví podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. Ostatní trestné činy a přečiny tohoto druhu se vyskytují v zanedbatelných množstvích. Ukládání trestů za statisticky sledované delikty proto rozhodujícím způsobem ovlivňuje skladbu trestů za všechny trestné činy a přečiny proti majetku v socialistickém vlastnictví.

Změny ve struktuře trestů, k nimž došlo za poslední čtyři roky, jsou ovlivněny především změnami ve struktuře trestů za trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák., kde jsou nejvýraznější. Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody zde poklesl od roku 1981 o 4,7 (ze 43,9 v r. 1981 na 39,2 v r. 1985). Přesto tento trestný čin zůstává jedním z nejpřísněji postihovaných trestných činů, neboť podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody stále výrazně převyšuje průměrný podíl tohoto trestu za všechny trestné činy a přečiny. Pokles podílu nepodmíněného trestu odnětí svobody ukládaného za trestný čin podle § 132 tr. zák. je ovlivněn především poklesem v SSR (ze 42,8 v r. 1981 na 31,8 v r. 1985), zatímco v ČSR je pokles málo výrazný (ze 44,5 a 43,3 v tomtéž období). Poněvadž podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody ukládaných soudem označeným recidivistům v obou národních republikách neklesá, pokles podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody vznikl tím, že zejména soudy SSR ukládají nepodmíněný trest odnětí svobody za tento trestný čin méně často osobám dosud zachovalým. Jedním z faktorů ovlivňujících pokles podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody je i skutečnost, že v SSR se výrazně snížil počet i podíl odsouzených recidivistů označených soudem za hospodářské trestné činy (z 26,4 v r. 1981 na 19,2 v r. 1984 a 21,9 v r. 1985). V ČSR je tento pokles méně znatelný (z 26,1 v r. 1981 na 23,1 v r. 1984 a 23,9 v r. 1985).

Vzrostl podíl podmíněně odložených trestů odnětí svobody za trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. (v celostátním měřítku z 33,1 v r. 1981 na 37,6 v r. 1985), a to zejména v SSR. Poklesl podíl trestů nápravného opatření (z 19,2 v r. 1981 na 16,9 v r. 1985). Naproti tomu vzrostl podíl samostatně ukládaného peněžitého trestu (ze 3 a 5,6 v téže době), a to výrazněji v SSR než v ČSR. V dlouhodobějším vývoji se do určité míry vyrovnává rozdíl v podílech podmíněného odsouzení mezi národními republikami, který konstatovalo plénum Nejvyššího soudu ČSSR ve svém předcházejícím zhodnocení č. [PlsF 1/79](#). Rozdíl v používání trestu nápravného opatření však zůstává v podstatě na stejné úrovni.

Podíl trestu zákazu činnosti ukládaného vedle jiného trestu se v podstatě nemění a rozdíly mezi republikami jsou zanedbatelné. Zato vzrostl podíl peněžitého trestu ukládaného vedle jiného trestu, a to zejména v SSR, nadále je však jeho podíl výrazně nižší než v ČSR.

Obdobný vývoj, avšak s méně výraznými rozdíly mezi republikami, lze konstatovat též u trestů ukládaných za trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 136 tr. zák. Také vzhledem k frekvenci výskytu nemá proto stav ukládání trestů za tento trestný čin významnější vliv na strukturu trestů ukládaných za trestné činy a přečiny proti majetku v socialistickém vlastnictví.

Naproti tomu struktura trestů ukládaných za přečin proti majetku v socialistickém a v osobním vlastnictví podle § 3 odst. 1 zák. o přeč., který je nejpočetnějším deliktem daného druhu, byla až do r. 1984 stabilní a téměř se neměnila. V r. 1985 však klesly podíly podmíněného trestu odnětí svobody i trestu nápravného opatření a naopak výrazněji vzrostl podíl tohoto trestu (ze 49,1 v r. 1984 na 53,8 v r. 1985). Za posledních pět let vrostl podíl tohoto trestu o 15. Také praxe soudů v jednotlivých národních republikách je při postihu cit. přečinu vyrovnanější než u trestných činů. Určité rozdíly existují jen u nepodmíněného i podmíněného trestu odnětí svobody a trestu nápravného opatření. Podmíněné odsouzení se ukládá častěji v ČSR a nápravné opatření v SSR. Rozdíly však nejsou tak výrazné jako u trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák.

Oba nejvyšší soudy republik konstatují na základě rozboru statických dat i průzkumu spisů, že praxe

soudů při ukládání trestů poskytuje náležitou ochranu společnosti prostředky trestního práva před trestnou činností proti majetku v socialistickém vlastnictví. Struktura trestů je vyváženější než v minulosti, rovnoměrněji se využívá celého systému trestů. Zejména se častěji ukládají tresty majetkové povahy (peněžité tresty jako samostatné i vedle jiného trestu, v nejzávažnějších případech i trest propadnutí majetku), což odpovídá povaze této trestné činnosti a úsilí, které směřuje proti neoprávněnému obohacování a získávání neoprávněného majetkového prospěchu. Zvyšuje se též podíl odsouzených, jimž bylo uloženo trestů vedle sebe, jejichž účinky tak mohou působit kombinovaně.

Některé nedostatky při ukládání trestů v jednotlivých věcech, které byly v minulosti vytýkány, se zčásti podařilo odstranit nebo omezit. Jen ojediněle bylo zjištěno, že soud volil nesprávný druh trest neodpovídající všem okolnostem rozhodným podle zákona (§ 23 odst. 1, § 31 odst. 1 tr. zák.). Tyto spíše ojedinělé nedostatky záleží především v tom, že byl uložen podmíněný trest odnětí svobody nebo trest nápravného opatření, ač bylo na místě uložit nepodmíněný trest odnětí svobody.

Vyskytly se rovněž případy, kdy byl uložen samostatný peněžitý trest, ač bylo třeba uložit ještě trest jiného druhu, nebo uložit peněžitý trest vedle dalšího druhu trestu, zejména podmíněného trestu odnětí svobody apod.

Také pokud jde o využívání celého rozpětí trestní sazby trestů odnětí svobody a nápravného opatření, jsou nedostatky méně časté. Nezměnila se však praxe soudů v tom směru, že u nápravného opatření se srážky z odměny za práci odsouzeného stanoví při dolní hranici sazby, nejčastěji ve výši 10 až 15 Příčinou tohoto paušálního postupu je též nedostatečné zjišťování osobních a majetkových poměrů obviněného, a to již v přípravném řízení, popř. v objasňování. V SSR nadále trvá i nedostatek projevující se tím, že výměra trestu nápravného opatření se v naprosté většině případů pohybuje v dolní polovině sazby (od dvou do šesti měsíců).

Jen v malém rozsahu se zatím daří odstraňovat nedostatky při ukládání přiměřených omezení směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život pracujícího člověka, a při ukládání povinnosti nahradit podle svých sil škodu způsobenou trestnou činností v rámci podmíněného odsouzení a popř. i nápravného opatření. V ČSR se poněkud častěji ukládá jen povinnost nahradit podle svých sil způsobenou škodu. Účinnost těchto druhů trestů se tím snižuje.

Přes výrazné zlepšení praxe soudů při ukládání trestů majetkové povahy, hlavně peněžitého trestu, jsou zde ještě určité rezervy, především v tom směru, že výměra peněžitého trestu poměrně často neodpovídá hlediskům zákona, zejména výši neoprávněně získaného majetkového prospěchu.

Méně časté jsou případy, kdy nebyl uložen peněžitý trest vedle jiného trestu, ač byly pro to splněny zákonné podmínky. Nejvyšší soud ČSR také uvádí, že v ojedinělých případech projednávaných krajskými soudy jako soudy prvního stupně nebyl uložen trest propadnutí majetku nebo jeho části se zřetelem na skutečnost, že pachatele tíží povinnost nahradit vysokou škodu. Tato okolnost však sama o sobě vždy nevyklučuje uložení tohoto trestu.

Ukládání náhradního trestu za trest peněžitý nevěnují soudy dostatečnou pozornost. Výměra tohoto trestu je nahodilá a často není přiměřená výši uloženého peněžitého trestu.

Ukládání trestu zákazu činnosti je v podstatě v souladu se zákonem. Jen vyjímečně soudy SSR opomenuly uložit tento trest vedle jiného trestu.

Z ochranných opatření se častěji ukládá jen ochranný dohled (6 - 7 11757 osob odsouzených za hospodářské trestné činy) a ochranné protialkoholní léčení (kolem 2 154066 odsouzených za hospodářské trestné činy). Závažnější nedostatky zjištěny nebyly. U ochranného dohledu se stále

nevyužívá možnosti uložit odsouzenému fakultativní povinnosti a omezení podle § 2 odst. 2 zákona o ochranném dohledu. Někdy nejsou zkoumány podmínky pro uložení ochranného protialkoholního léčení, přestože ze spisu vyplývá, že pachatel nadměrně požívá alkoholické nápoje.

Odůvodnění výroku o trestu, resp. o ochranném opatření zpravidla neodpovídá požadavkům zákona a trpí stejnými nedostatky, jaké byly zjištěny již při předcházejících průzkumech. Praxe soudů se v tomto směru nezlepšila a výchovný účinek rozhodnutí se tím i nadále oslabuje.

III.

Rozhodování o náhradě škody

Úroveň adhézního řízení se v posledních letech poněkud zvýšila. Zlepšení nastalo jak v praxi orgánů činných v přípravném řízení a při objasňování přečinů, tak u soudů. Rovněž socialistické organizace, pokud jim zejména byla způsobena majetková škoda úmyslnými trestnými činy nebo přečiny, zpravidla včas a řádně uplatnily svůj nárok na náhradu škody vůči pachatelům trestné činnosti. V ČSR proti minulosti prokurátoři více využívají ustanovení § 43 odst. 3 tr. řád., přičemž k takovému jejich postupu docházelo jak v případech, kdy i poškozené organizace uplatnily své nároky, tak tehdy kdy zůstaly přes poučení o svých právech pasivní; v SSR prokurátoři takto postupovali jen ojediněle.

Třebaže v lepším rozhodování o náhradě škody se odráží zesílené působení soudního dozoru především i krajských soudů průzkum ukázal, že situace není stejná u všech soudů a některé nedostatky se stále ještě opakují. Proto je zapotřebí znovu zdůraznit, že význam přiznání náhrady škody již v trestním řízení tkví nejen v tom, že umožňuje bez zbytečných dalších nákladů a časových průtahů navrátit hodnoty, o něž byl majetek v socialistickém vlastnictví zkrácen, ale také v tom, že rozhodnutí o povinnosti nahradit způsobenou škodu spolu s rozhodnutím o vině a trestu znásobuje preventivní a výchovný účinek soudního řízení a rozhodnutí, což nakonec přispívá ke zvýšení efektivnosti veškeré soudní činnosti.

K přetrvávajícím nedostatkům patří často skutečnost, že někdy byly v přípravném řízení, popř. při objasňování přečinů vyzývány k uplatnění práv poškozených organizací osoby, kterým toto právo nepříslušelo, např. vedoucí provozu nebo pokladní stanice ČSD. Soudy se těchto pochybení dopouštějí podstatně menší míře a chybí, pokud k nim došlo v předcházejícím stádiu řízení, zpravidla napravují.

V některých případech, kdy škoda již byla zcela uhrazena, se zapomíná na poučení poškozených organizací o jejich právech podle § 43 odst. 1 tr. ř.; soudy pak někdy v takových případech opomíjejí uvedené organizace vyrozumět o hlavním líčení a doručit jim opis obžaloby, resp. návrhu na potrestání (§ 198 odst. 2, § 196 odst. 1 tr. ř.).

V ČSR chybují krajské soudy jako soudy prvního stupně v tom, že nerozhodují o účasti poškozeného podle povahy projednávané věci (§ 44 odst. 2, § 206 odst. 3 tr. ř.).

Ještě nebyl zcela odstraněn nedostatek tkvící v přehlížení ustanovení § 206 odst. 2 tr. ř., z čímž nezřídka souvisel nejzávažnější nedostatek, že se soud otázkou náhrady škody vůbec nezabýval. Jindy zase nedbají soudy na to, aby se k uplatněnému nároku na náhradu škody vyjádřil obviněný nebo aby poškozená organizace podle potřeby doplnila nebo doložila svůj návrh, a tuto organizaci pak z celým nárokem nebo alespoň z jeho částí odkazují na řízení ve věcech občanskoprávních. Ojediněle se tak stalo i zcela bezdůvodně; v SSR se však vyskytly též opačné případy, že byl přiznán nárok na náhradu škody, který nebyl vůbec uplatněn. Různé nepřesnosti a nesprávnosti se rovněž vyskytovaly při výpočtech výše škody a též v souvislosti s úroky z prodlení.

Nadále nízká zůstává úroveň odůvodnění výroku o náhradě škody. Řada rozhodnutí je z tohoto

hlediska nepřezkoumatelná, neboť nelze poznat, z jakých skutkových zjištění soud při rozhodování o náhradě škody vycházel, ani kterých hmotněprávních předpisů použil.

Spolupráce soudů se společenskými organizacemi

Účast společenských organizací v trestním řízení, které se týká trestné činnosti proti majetku v socialistickém vlastnictví, stále nemá žádoucí úroveň, třebaže lze konstatovat určité dílčí zlepšení.

Mírně stoupá - s výjimkou roku 1985, kdy se mohl projevit vliv amnestie - počet soudem přijatých záruk za nápravu obviněného; zatímco v roce 1980 jich bylo v ČSSR v případě osob odsouzených za všechny trestné činy hospodářské přijato 255, zvýšil se jejich počet v roce 1984 na 432 a přitom výraznější vzestup nastal u soudů v SSR. Podstatněji se nemění účast společenských obhájců na projednání věci, avšak soudy, zejména v SSR, se častěji obracejí na společenské organizace se žádostmi o výchovné spolupůsobení na odsouzené. Dlouhodobě velmi nízký zůstává účast společenských žalobců. Přes náznaky odpovědnější spolupráce soudů se společenskými organizacemi nemůže být zjištěný stav označen za uspokojivý, uváží-li se například, že jenom za trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví bylo v posledních třech letech každoročně odsouzeno více než 10 tisíc osob, z nich většina k trestům nespojeným s odnětím svobody, kdy tedy zájem společenských organizací o tyto osoby a zejména o výchovné spolupůsobení na ně mohl být mnohem vyšší. O nápravu v tomto směru musí usilovat především orgány činné v trestním řízení (soudy zejména ve vykonávacím řízení), ale zároveň též společenské organizace a jejich příslušné orgány.

K závažnému nedostatku u záruk za nápravu obviněného patří, že soudy - hlavně v ČSR - stále poměrně často nepřijímají společenskou záruku pouze z formálních důvodů, aniž přitom něco učinily k odstranění formálních vad nabízených záruk, např. že nebyla projednána v kolektivu pracujících. Je zřejmé, že takovým postupem nemohou přispět k rozšíření spolupráce se společenskými organizacemi a naopak malou jejich aktivitu ještě více podlamují. Společenské organizace při nabídce záruky za nápravu obviněného někdy opomenou konkretizovat, jakými formami a prostředky budou na obviněného výchovně působit; v tom případě správně postupují ty soudy, které navážou se společenskou organizací kontakt a projednají s ní význam záruky i formy, jimiž bude příslušný kolektiv pracujících působit na odsouzeného, aby napříště žil řádně, nedopustil se trestné činnosti a hlavně nahradil způsobenou škodu.

Nízká je nadále aktivita společenských žalobců i společenských obhájců u soudního jednání (§ 183 odst. 3 tr. ř.); protokoly o hlavních líčeních bývají kusé a neposkytují potřebný obraz o jejich vystoupení.

Nedostatečná je také spolupráce se společenskými organizacemi ve vykonávacím řízení, i když soudy častěji žádají společenské organizace o jejich účast na převýchovném procesu odsouzeného. Přetrvává totiž praxe, že soudy většinou jen zašlou písemnou výzvu, aby se společenská organizace, zpravidla odborová, zapojila do výchovného působení na odsouzeného, jemuž byl uložen podmíněný trest odnětí svobody nebo trest nápravného opatření, ale nic bližšího k případu ani k osobě obviněného nevedou. Jejich činnost se pak převážně omezuje na to, že při podmíněném odsouzení jednou za rok, ojedinele v kratších lhůtách, činí písemné dotazy na chování odsouzeného.

Dostatečně se nevyužívá ani možnost projednat věc v hlavním líčení konaném před pracovním nebo jiným kolektivem. Častěji než výjezdní zasedání se konají hlavní líčení v budově soudu s organizovanou účastí veřejnosti, zpravidla žáků, učňů a studentů různých škol. Mezi jednotlivými soudy jsou v tomto zaměření jejich činnosti dosti velké rozdíly.

Závěry

Na XVII. sjezdu Komunistické strany Československa bylo zdůrazněno, že vzestup hmotné a kulturní úrovně pracujících, který je hlavním smyslem politiky strany, je přímo podmíněn úrovní sociálně ekonomického rozvoje. Pro urychlení tohoto rozvoje cestou intenzifikace a zvyšování efektivity společenské výroby, kvality veškeré práce a přísné hospodárnosti v intencích hospodářské strategie strany má značný význam překonávání nepříznivých jevů poškozujících socialistickou ekonomiku, chápané ve smyslu usnesení vlády ČSSR č. 355 ze 16. 12. 1982 a Dopisu předsednictva ÚV KSČ z února 1983 jako trvalý proces, soustavně a promyšleně prováděný soubor přijatých opatření orgánů státu a společnosti. Nejvyšší soud ČSSR proto v dokumentu, v němž vytyčil hlavní směry své činnosti po XVII. sjezdu KSČ s výhledem do roku 2000 a úkoly na léta 1986 až 1990 (PlsF 1/86), opět zařadil mezi nejpřednější úkoly soudů ochranu socialistické ekonomiky. Navázal tak v souladu s usneseními Federálního shromáždění ČSSR č. 58 ze dne 14. 7. 1983 a č. 116 ze dne

11. 6. 1985 ke zprávám o stavu socialistické zákonnosti na dlouhodobou linii zvýšené pozornosti věnované ústředními justičními orgány činnosti soudů na tomto úseku.

Důraz kladený na ochranu ekonomiky se projevil snížením nedostatků při rozhodování soudů o trestné činnosti proti majetku v socialistickém vlastnictví. Postih pachatelů v převážné většině projednávaných věcí odpovídá závažnosti tohoto druhu kriminality. Účinnost ochrany majetku v socialistickém vlastnictví je však stále snižována nekomplexním využíváním všech prostředků soudní činnosti, která se více méně redukuje na přiměřený trestní postih, zatímco preventivní stránky této činnosti se stále nedaří dostatečně rozvinout.

Oproti stavu zjištěnému při předchozím zhodnocení bylo zaznamenáno určité zlepšení v rozhodování soudů o vině, trestu, popř. ochranném opatření a v menší míře i o náhradě škody. Dříve vytykané vady jsou zjišťovány v menší míře, některé již jen ojediněle.

K dosud trvajícím závažnějším pochybením při rozhodování patří neúplné zjištění výše způsobené škody a při právním posouzení to, že skutek se neposuzuje podle všech ustanovení trestního zákona, jejichž znaky naplňuje.

Skladba ukládaných trestů je vyváženější, více es využívá celého systému trestů, zejména trestů majetkové povahy. Některé nedostatky se však dosud nepodařilo zcela odstranit. Patří k nim nesprávná volba druhu trestu, nedostatečné využívání trestních sazeb, hlavně trestu nápravného opatření a peněžitého trestu, v menší míře již trestu odnětí svobody; nevyžívá se obsahových složek podmíněného odsouzení a popřípadě i nápravného opatření. Plně se nepřihlíží ani k možnosti ukládat peněžitý trest vedle jiného trestu. Praxe soudů v národních republikách se postupně vyrovnává přesto však nadále trvají některé rozdíly, zvláště při ukládání trestu nápravného opatření.

Nezlepšila se úroveň písemného odůvodnění rozhodnutí, především se to vyskytuje u okresních soudů.

Na odstranění přetrvávajících nedostatků soudní praxe je nezbytné intenzivněji zaměřovat činnost orgánů soudního dozoru, především pak krajských soudů, neboť naprosto převažují pochybení v otázkách judikaturou již řešených a opakovaně připomínaných v zobecňujících materiálech nejvyšších soudů. V té souvislosti vystupuje do popředí i potřeba prohloubení výchovy soudců a zvýšení náročnosti při hodnocení jejich práce též z hledisek kvalitativních. K dalšímu sblížení soudní praxe při ukládání trestů v národních republikách lze dospět jen objasněním příčin dosud trvajících rozdílů, a to v součinnosti trestních kolegií všech nejvyšších soudů, při níž musí splnit svou integrační funkci Nejvyšší soud ČSSR.

Hlavní slabiny soudní činnosti se však projevují při plnění preventivně výchovných funkcí. Příčiny a podmínky trestné činnosti zpravidla vyplývají již ze zjištění, která jsou potřebná pro rozhodnutí

soudu o vině a trestu, ale tato zjištění často nejsou dostatečně konkrétní a adresná, aby mohla sloužit jako podklad pro účinnou signalizaci zjištěných závad příslušným orgánům a organizacím. V tomto směru se praxe soudů v podstatě nezměnila, třebaže byly zjištěny určité náznaky zlepšení. Stejně neuspokojivý je stav součinnosti se společenskými organizacemi a kolektivy pracujících. Přes určitá dílčí zlepšení v některých směrech, především ve vykonávacím řízení, nedošlo totiž k výraznějšímu obratu v této společensky významné spolupráci.

Uvedené nedostatky snižují účinnost boje s trestnou činností proti majetku v socialistickém vlastnictví. Přiměřený trestní postih má v boji s kriminalitou nezastupitelné místo, v socialistické společnosti však nemůže zůstat osamocen. Do této činnosti je třeba zapojit širokou veřejnost, všechny státní i hospodářské orgány a společenské organizace. K takové aktivizaci socialistické společnosti mohou soudy přispět jen důsledným plněním preventivně výchovných funkcí. V plném rozsahu zde platí i závěry plenárního materiálu Nejvyššího soudu ČSSR č. [PlsF 2/83](#).